

EEN BOERDERIJ IN HET WESTAMBACHT VAN CATENDRECHT

door G. J. VERMAAT

IN het Rotterdams Jaarboekje van 1955 is een artikel verschenen van de hand van de heer J. G. N. Renaud, waarin deze een verslag gaf van een door hem geleide opgraving. Bij deze opgraving werden middeleeuwse fundamenten blootgelegd, en uit hetgeen daarbij voor de dag kwam maakte hij op, dat dit de resten waren van een boerderij.

In de tijd van de bouw maakte het onderzochte terrein, dat nu onder de gemeente Rotterdam ligt, deel uit van de Riederwaard. Deze waard, die zich over een groot deel van het tegenwoordige eiland IJsselmonde uitstrekte, is in het jaar 1373 ingebroken. Men zag geen kans de dijken te dichten, en vele jaren bleef het land aan de invloed van het water blootgesteld. Dit water bracht zoveel slib met zich mee, dat de resten van de boerderij onder een dikke kleilaag bedolven werden. Uit deze omstandigheid viel op te maken, dat het gebouw tot aan het jaar van de overstroming in gebruik is geweest.

De bouwtijd meende de heer Renaud in het tweede kwart van de veertiende eeuw te moeten stellen (bladz. 90). Tegen deze conclusie zijn wel bedenkingen te opperen. De boerderij zou dan maar ongeveer 40 jaar in gebruik zijn geweest, en we lezen immers op bladz. 82 dat het erf voortdurend – dus gedurende een reeks van jaren – werd opgehoogd. En wat te denken van de mededeling op bladz. 83 dat een stookplaats van oud hout werd aangetroffen? Werd dit hout van elders aangevoerd, of was het al eerder ter plaatse gebruikt? We menen daarom dat het niet uitgesloten is, dat de stichting op een vroeger tijdstip gesteld moet worden.

Genoemde fundamenten waren rechtopgaand en van formidabele breedte, bijna een meter. Deze omstandigheid doet vermoeden, dat ze behoorlijke muren gedragen hebben. Dit is wel opmerkelijk voor de veertiende eeuw, toen de meeste huizen nog van hout waren, en uitdrukkelijk vermeld werd, als een huis van steen gebouwd was. Zo geeft Willem III van Henegouwen als graaf van Holland op 23 februari 1315 in leen aan „Jan die Keijser, zijn klerk”, (over wie we nog meer zullen horen): een stenen huis

met erf in Schiedam (Leenkamer van Holland deel 417, fol. 386 verso). En Zweder van Gaesbeek, heer van Putten en Strien, spreekt nog in een stuk van 15 september 1454 over „onse steenen huijs binnen onse lande van Portegael geheeten Valckesteijn”. Hier was sprake van een kasteel, dat voldoende werd omschreven als stenen huis! Een boerderij, van steen gebouwd, die in de veertiende eeuw voorkomt, mag wel een merkwaardigheid heten!

Een dergelijk gebouw uit die tijd bestaat nog en is te zien bij Lissewege, bij Brugge: de tiendschuur van de eertijds machtige en rijke abdij van Ter Does, een uitzonderlijk bouwwerk in Gotische stijl! Ook daar paarsgewijs geplaatste hiepen of taarlingen, die de enorme binten dragen.

Nog een omstandigheid, waarop we de aandacht willen vestigen, zijn de afmetingen, n.l. 29 m lang en 13,5 m breed. Een boerderij met een dergelijke oppervlakte, mag onder de grote gerangschikt worden, ook naar tegenwoordige begrippen. Maar in de middeleeuwen moest een dergelijke schuur zeker wel tot de buitengewoon grote gerekend worden! Temeer nog als we in aanmerking nemen, dat voor het bergen van de oogst veelal gebruik gemaakt werd van een of meer hooibergen. Bij beschrijvingen van belangrijke bedrijven worden ze altijd genoemd. Als voorbeeld de volgende: bij het reeds eerder genoemde slot Valckesteijn behoorde op 28 febr. 1682 een berg (N. A. Poortugaal No. 6872, ook R'dams Jaarboekje 1938, bladz. 82). Het huis Ten Donck onder Slikkerveer wordt in een kaveling van de polder Nieuw Reijerwaard in het jaar 1443 als volgt beschreven: „Huijs, berch, scuijre telinge etc. groot 25 morgen” (R'dams Jaarb. 1939). Het Huijs te Crooswijck, of het Duijfhuijs werd in het jaar 1634 verkocht „met hooibergen, schuren en boomgaard (R'dams Jaarb. 1914, bladz. 65). In deze streken, vooral ten noorden van Rotterdam, komen heden ten dage nog vele hooibergen voor. Op de eilanden zijn ze van lieverlee verdwenen. In de plaats daarvan kwam dan een grotere schuur.

Op grond van bovenstaande overwegingen komen we dan tot de conclusie, dat de blootgelegde fundamenten deel hebben uitgemaakt van een uitzonderlijke boerderij, zowel wat bouwwijze als wat grootte betreft. Daarom leek ons de mogelijkheid niet uitgesloten, dat in historische bronnen hierover iets te vinden zou zijn en hebben we in de Hollandse leenregisters nagegaan de goederen, in het betreffende deel van de Riederwaard gelegen.

Onze aandacht werd daarbij getroffen door het volgende regest van 11 maart 1308, waarbij Willem, graaf van Holland in leen geeft aan: „Jan die Keijser sijnen clerck tachtich morgen lants diemen heet troode lant met huijsinge ende andere zijnen toehoiren gelegen in Riderwaert inden gerechte van Catendrecht in des heren gerechte van Putthe. . .” (Leenkamer 417, No. 22).

De omschrijving „Roode Land” zegt niet veel, maar in 1328 horen we weer van deze bezitting. Op 18 mei van dat jaar geeft de graaf aan Beatrice, weduwe van Jan die Keijser; „tot hare lijftocht 40 morghen lands van onze twee ende tachtich morghen lands die wi legghende hebben in Riederwaerd inde Roedensche veld, noirdwairts van der grote scuire en die grote scuire ende alle di woninghe die binnen der graven (d.i. grachten) staen. . .” (Leenkamer 1, fol. 69v).

Gewoonlijk kreeg de vrouw van een leenman, in dit geval Beatrijs, de z.g. lijftocht van de helft van het leengoed van haar man, d.w.z. ze kreeg het vruchtgebruik van die helft. Bij sterven van de leenman moest zij verlenging van de lijftocht vragen binnen de termijn van een jaar en een dag. Door uitgifte van dit charter, werd ze bevestigd in haar lijftocht.

In beide gevallen is de omschrijving van de ligging vaag. Roode land moet hetzelfde zijn als Roedensche veld, en dit doet denken aan Rhoon, dat toentertijd Rode(n) of Roeden heette.

Vier jaar later wordt hetzelfde land weer vermeld. Dan verklaart de graaf: „dat voir ons quam Jan Moijaird onse knape, ende made Beatrijsen sinen wive mid onser hand te lijftochte dat goed dat hi cofte jehens heren Willem van Duvenvoird, onsen kamerlinc ende ghelegen is int sGravenambocht, dair si de wederhelft te lijftochte of heeft van Jan die Keijser”.

Tevens verklaart de graaf, dat na opdracht van Willem van Duvenvoird ten behoeve van Jan Moijaird, hij Jan Moijaird beleent met het land: „ane die Rodensche zijtwinde int sGravenambocht, dats te wetene die helft van sgravenscure ende van al den lande dat dair toebehoirt, dair Beatrijs Jans Keijzers weduwe die ander helfte of heeft”. (Leenkamer 22, fol. 58, 2-8-1332). Dit wil zeggen dat de graaf toestemming geeft aan zijn schildknaap Jan Moijaird, die het land van Willem van Duivenvoorde gekocht heeft, om de „lijftocht” ervan aan zijn vrouw Beatrijs te geven. Deze Beatrijs is de weduwe van Jan die Keijser

en daardoor heeft ze reeds de lijftocht van de andere helft.

Na het overlijden van Jan die Keijser heeft Willem van Duivenvoorde de plichten als leenman waargenomen, maar toen Beatrijs hertrouwde, werd haar tweede man leenman.

Dat in bovengenoemde gevallen hetzelfde land bedoeld wordt, volgt ongetwijfeld uit deze leenopvolging van de 80 of 82 morgen land. De omschrijving: „ane die Rodensche zijtwinde”, is een bevestiging van onze veronderstelling, dat het goed bij Rhoon was gelegen. Immers onder zijtwinde wordt volgens prof. Fruin verstaan een binnendijk die een scheiding maakt tussen polders. De plaats van de Rodensche Zijdwinde is duidelijk bepaald uit een charter uit 1411. Op 25 februari van dat jaar geeft de heer van Putten, Jacob van Gaesbeek uit: „een niewelant te bedijcken, dat ghehete is die Zijtwinde of dat cortambacht, die gelegen is in Riederwaert aen die oestzijde van onsen lande van Poortegael, streckende lants den ouden zijwinschendijck, duere van der heerlijkheit van Roden noortwert tot Reijmbrantsweert...” (Leenkamer 78, fol. 150 r).

De ligging van Cortambacht is nauwkeurig bekend, het is een onderdeel van de polder het Binnenland van Rhoon. Het heeft een driehoekige vorm; ten westen grenst het aan de Slotvalckensteijnsche dijk, ten zuiden aan de heerlijkheid Rhoon, en de noord-oostgrens wordt gevormd door de Groenendijk. Deze is dus de „zijwinschen dijk”. Oude zijwinschen dijk wil in dit verband zeggen dat deze dijk al bestond vóór de ramp van 1373.

Het staat daarom vast dat in de 4 bovenaangehaalde charters hetzelfde land bedoeld wordt, en dat dit gelegen was ten noorden van de nog bestaande Groenendijk, dus in of ten noorden van de polder Boudewijnhartsland – die inmiddels is opgespoten – en dat bijgevolg de grote of 's gravenschuur in die omgeving gezocht moet worden. Het op deze wijze aanduiden van een boerderij wekt wel sterk de indruk, dat men hiermee een opmerkelijk gebouw op het oog had.

Reeds eerder mochten we erop wijzen dat de middeleeuwse boerderij, waarvan de fundamenten zijn opgegraven, een voor die tijd merkwaardig gebouw genoemd mag worden. Vanzelf rijst de vraag, of de blootgelegde muurresten niet afkomstig kunnen zijn van 's gravenschuur.

Voor het beantwoorden van deze vraag willen we eens nauw-

keurig nagaan de ligging ten opzichte van nog bestaande dijken, de Groenendijk en de dijk van het Land van Poortugaal. Dat 's gravenshuur noordelijker heeft gestaan, moet uitgesloten worden geacht. Zou dit immers het geval zijn, en in aanmerking nemende dat de 82 morgen land nog weer noordwaarts van de schuur waren gelegen, dan was het goed zover van de heerlijkheid Rhoon verwijderd, dat men toch moeilijk kon spreken van: „aan die Rodensche Zijtwinde”.

Indien de schuur meer oostwaarts heeft gestaan, dan zou de oude zijwischen dijk zich veel verder oostelijk hebben uitgestrekt dan Groenendijk nu. Dit moet toch wel sterk worden betwijfeld, want de inpolderingen in deze streken kwamen vóór het jaar 1300, in stukjes en beetjes tot stand. Zie hiervoor ons artikel in het Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap 1948, blz. 153.

Rest nog de mogelijkheid dat de schuur gestaan heeft ten zuiden of ten westen van de opgegraven muurresten. Het land dat ligt ten zuiden van een lijn, die van het oosten naar het westen loopt door de fundamenten, ten noorden van de Groenendijk en ten westen van de dijk van het Land van Poortugaal, heeft een grootte van ca. 79 ha. Deze gehele oppervlakte kan niet voor een ander landbouwbedrijf beschikbaar zijn geweest, m.a.w. het onmiddellijk aan de fundamenten grenzende land heeft ongetwijfeld behoord bij de boerderij, die daar heeft gestaan. Het zou immers al heel onwaarschijnlijk zijn, indien een boerderij van dit formaat aan de uiterste zuidgrens van het bijbehorende land gebouwd was, temeer nog, daar ze in het vlakke land stond, en niet aan een dijk als natuurlijke grens. De oppervlakte van alle nog overblijvende land zou dan zeker te beperkt zijn om plaats te bieden aan de 82 morgen (79,12 ha.) van de bezitting van de graaf. Bijgevolg kan 's gravenshuur ook niet ten zuiden of westen van de bewuste fundamenten hebben gestaan.

We menen daarom met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te kunnen concluderen, dat de blootgelegde fundamenten inderdaad de resten zijn van 's gravenshuur. Het bewijs zou geleverd zijn als ook de grachten, die in 1328 werden genoemd, gevonden waren, maar hiervoor is de opgraving vermoedelijk te beperkt van omvang geweest. Als gezegd wordt: „alle di woninghe die binnen der graven (d.i. grachten) staen”, dan is toch wel aan

te nemen, dat die grachten een behoorlijke ruimte omvatten.

Later horen we weer van dezelfde hoeve. Op 3 december 1356 geeft Hertog Willem van Beieren als graaf van Holland in leen aan „Janne van der Burch. . . 80 morgen lants luttel min of meer, diemen hiet troetsche velt ende ghelegen sijn in Riederwairt in de prochije van Catendrecht. . . ende hiervoor heeft hi ons quite geschouden alsulck goet als hi hebben soude ende Jan die Keijser plach te hebben binnen Sciedamme”.

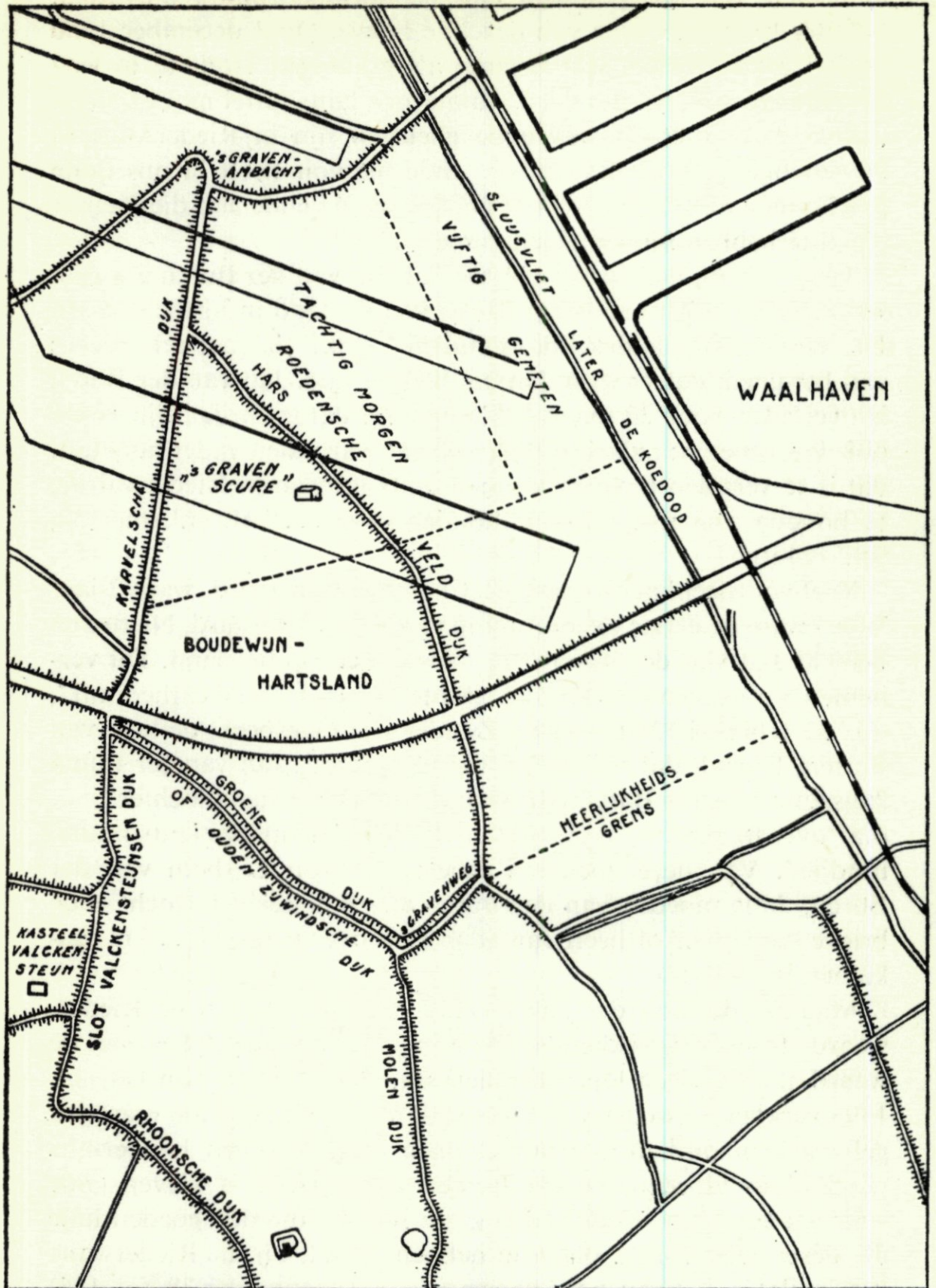
Tevens stemt hertog Willem toe dat Jan van der Burch aan zijn vrouw Lisebet het kleinste gedeelte van dit land in lijftocht geeft. De omschrijving is dezelfde. Duidelijk blijkt, dat het een deel is van het goed, dat vroeger Jan die Keijser had. Jan van der Burch is overleden vóór 20 maart 1371. Op die datum krijgt zijn zoon, ook Jan geheten: „alsulck goet alse him van sinen vader anquam, dat is te verstaen tachtich morgen lants gelegen in Riederwairde, te houden alse sijn vader te houden plach. . .” (Leenkamer 50, fol. 124 v).

Veel voordeel kan het hem niet hebben opgeleverd, want 2 jaar later kwam de eerste overstroming van de Riederwaard. Niettemin behield Jan van der Burch zijn aanspraken op het land. Dit vernemen we uit een charter van „Sinte Pietersdach ad cathedram”, d.i. 22 februari 1380, waarbij Zweder van Gaesbeek, de heer van Putten, bepaalt dat hij bij het huwelijk van: „Jan van der Burch Janszoon van der Burch met Beatijsen onser bastairtdochter”, . . . o.a. overdraagt. . . „in Catendrecht tachtich marge lants mitten uitdijc”. Van deze goederen moet: „jonfrou Lijsbeth van der Burch, Jans moeder van der Burch alle hoir recht lijftocht ende brieve die si hier of heeft Jan heur soon over te geven. . .” (Leenkamer 78, fol. 45).

Maar in de loop der jaren wordt de toestand van de Riederwaard steeds zorgwekkender. Alle pogingen om de dijken van de waard te herstellen lopen op niets uit. Op 28 maart van het jaar 1393 verklaart Zweder van Gaesbeek dan ook: „dat die uterdijck geheten den oird in Catendrecht aen onse gecomen is overmits plaghe van vlooden, wairbi Riederwairt verlore is bleven ende wair wii aengezien hebben den grote schade, die den goeden lude die desen Oirt voirsz. plach te hebben gehad, bij die Riederwairt vervloeijet is, so hebben wij ghegeven. . .” (Leenkamer 78, fol. 135)

Deze „goede lieden” kregen elk een stuk van de dijk, maar Jan

WEST AMBACHT VAN CATENDRECHT

NAMEN, REEDS BESTAANDE VÓÓR HET JAAR 1373, CURSIEF

41. Het Westambacht van Catendrecht

van der Burch wordt niet genoemd. Heeft hij alles in de steek moeten laten? Het is dan 20 jaar na de ramp, en er is wel voldoende tijd geweest om de materialen weg te voeren, zo ze al niet weggespoeld waren.

Ook de graaf van Holland hernam zijn rechten; Jan van Beijeren bepaalde op 10 januari 1424 dat de gehele Riederwaard volgens keizerlijk decreet aan hem was vervallen (Leenkamer 316, fol. 3). Hij stelde een uiterste termijn, om de van ouds gerechtigden alsnog gelegenheid te geven te herdijken. Een laatste poging om hen daartoe te brengen! Zouden zij daar niet toe overgaan, dan zal hij het land aan anderen uitgeven.

Eindelijk komt het dan zover, maar... pas in het jaar 1454, voorzover het het door ons genoemde polderdeel betreft. Op 6 augustus van dat jaar gaf de graaf – toen Philips de Goede – uit om te bedijken aan: „Boudijn Hart, onsen stedehouder ende Rade van Holland dat anwas voir dat Cortambacht mit die kijfzeten, ende mit den drogen dijck alsoe verre als dat anwas streckt, oistwairts opgaende van den Carreveltschen dijck” (de z.g. Karvelsche- of Jachtdijk) „langes omme gaende tot Rode toe. Voirt Zootwairt omme gaende anden Cortambochtschen dijck” (Groenendijk) (Leenkamer 63 fol. 94 v).

We mogen aannemen dat pas de volgende zomer de bedijking is voltooid. Gedurende 81 jaren had het water vrij spel; was het wonder, dat een dikke laag klei de fundamenten overdekte?

De vraag mag gesteld worden of de beschreven boerderij bewoond geweest is door de opvolgende leenmannen. Gaan we daartoe hun maatschappelijke positie na. We weten dat de eerste klerk was van de graaf. Het woord klerk heeft een andere betekenis dan wij daaraan hechten. Hij was naar ons begrip de secretaris van de graaf, een van de hoge ambtenaren, die, zoals toenmaals gebruikelijk, beloond werden, door hun min of meer belangrijke bezittingen in leen te geven. We vermeldden reeds, dat hij, behalve dit leen, nog een stenen huis in Schiedam had. In het genoemde charter van 1328 is zelfs sprake van 2 stenen huizen en een windas.

De volgende leenman was Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout. Deze „kamerlingh” van de graaf was rijk; hij hielp de graaf meermalen met leningen! En wat betreft Jan van der Burch, dat deze niet de eerste de beste was, is wel duidelijk als we zien dat zijn zoon huwde met de bastaarddochter van een der

machtigste heren van Putten. Dat de positie van deze bastaarddochter geenszins een minderwaardige was, valt op te maken uit de huwelijksvoorwaarden, die haar vader ten haren behoeve maakte. We menen daarom dat deze edelen van zodanige standing waren, dat ze de hoeve niet bewoond hebben. Ze zullen de eigenlijke exploitatie wel aan onderhorigen hebben overgelaten, zonder de inkomsten, die het goed opleverde, te versmaden.

Het landgoed van de hollandse graven was, zoals we gezien hebben, gelegen in Catendrecht. Catendrecht was gelegen ten zuiden van de tegenwoordige Nieuwe Maas en ongeveer ten noorden van de grenzen van Rhoon en Barendrecht, strekte zich uit van de Karvelsche dijk in het westen tot de tegenwoordige Lange Geer in het tuindorp Vreewijk. Deze ambachtsheerlijkheid werd onderscheiden in twee gedeelten, het Oost- en het Westambacht van Catendrecht. Dit laatste werd ook aangeduid als 's-Gravenambacht, hoewel een enkele keer oosteinde van 's-Gravenambacht gebruikt werd voor Oost Catendrecht. (Leenkamer 50 fol. 253 v).

Dat inderdaad de naam 's-Gravenambacht alleen betrekking had op het Westambacht, valt hieruit op te maken, dat het tegenwoordige gehucht de Heij, nog na de herdijkingen, de naam droeg 's-Graven- of Schravenambacht.

Om de grenzen van het vroegere 's-Gravenambacht aan te geven, is niet eenvoudig. Kaarten waren er nog niet in die tijd, maar alleen vrij vage gegevens, waaruit geput kan worden. Niettemin menen we erin te zijn geslaagd, een plaatsbepaling te geven. Een aanknopingspunt vinden we in een benaming uit die tijd overgebleven, en wel die van de 's-Gravenweg. Deze weg vormt de verbinding tussen Groenendijk en Harsdijk in het zuiden en is de grens van de heerlijkheid Rhoon en Pendrecht. Aangezien de heren van Rhoon na de overstroming in het bezit gebleven zijn van hun heerlijkheid, mag als vaststaand worden aangenomen, dat deze grens ook voor de ramp de scheiding vormde met 's-Gravenambacht.

Over de Groenendijk spraken we reeds als voor de ramp bestaand hebbende. De volgende, de Karvelshedijk, heeft eerst gediend tot bescherming van 's-Gravenambacht met de Riederwaard. De oude huizen stonden alle aan de oostzijde, die toen binnenzijde was. In 1319 of 1320 werd de polder Deijffel tegen de westzijde aangedijkt (Leenkamer 6 fol. 8 v). Toen de Rieder-

waard in 1373 was ingebroken, diende de dijk ter bescherming van Deijffel met het Land van Poortugaal, welke polders zijn behouden gebleven. Deze dijk was toen toevluchtsoord voor de bewoners van 's-Gravenambacht, en geen wonder dat het gehucht, gelegen aan het noorden van die dijk, die naam behield.

Bij een opgave van de ambachtsheren van de Riederwaard, die zich bereid verklaarden in 1376 een poging tot herdijken te doen, was de heer van Putten, aan wie Catendrecht behoorde. Bij die gelegenheid werd als grootte van 's-Gravenambacht opgegeven 226 morgen (225,73 ha, Rekenkamer v. Holland 2, fol. 84). Merkwwaardigerwijze bijna dezelfde oppervlakte, die het later herdijkte 's-Gravenambacht had, n.l. de polder Boudewijnhartland 84,79 ha met de polder de Kiesheid 142,64 ha samen 225,43 ha.

We noemden reeds als grenzen van het oude 's-Gravenambacht de 's-Gravenweg, de Groenendijk en de Karvelsdijk, dezelfde dijken, die de zuid- en westgrens vormden van het herdijkte ambacht. Bijgevolg zullen we de oostgrens van het oude ambacht moeten zoeken ongeveer bij de oostelijke grens van de Kiesheid, om binnen genoemde grenzen plaats te bieden aan de 226 morgen, die het ambacht groot was, m.a.w. het oude ambacht was gelijk en gelijkvormig met het nieuwe.

De oostgrens van de Kiesheid werd gevormd door het boezemwater de Koedood (die inmiddels is opgespoten). In het aldus begrensde ambacht was de schuur van de graaf centraal gelegen, ongeveer 1 km ten noorden van de 's-Gravenweg en ongeveer 1 km ten zuiden van de buurtschap 's-Gravenambacht, ongeveer 500 m van de Karvelsdijk en ongeveer 750 m van de plaats waar nu de Koedood ligt. Dit maakt aannemelijk dat de Hollandse graven een overwegende rol gespeeld hebben bij de oorspronkelijke inpolderingen, een gedachte die reeds eerder gelanceerd is door jhr. dr. Van Rheineck Leijssius. (Tekst enz. bij de geschiedk. atlas v. Ned. bl. 69). Deze dacht aan het bestaan van een baai als een grafelijk regaal, die werd ingepolderd.

Waar was nu de plaats van het land van de graaf binnen bovengenoemde grenzen van het ambacht? De oostelijke belending van dit land vernemen we uit een charter van 1364. Op 12 juli van dat jaar geeft Zweder van Abcoude als heer van Putten aan Jacob Jansz. van Moerdrecht, 50 gemeten land in 's-Gravenambacht in leen, „dairaen oostzijde naist gelegen in die Sluysvliet, ende aen

die westzijde naist gelegen Jans landt van der Burgh", (Leenkamer 78, fol. 211). Nemen we nu aan dat het gehele noordergedeelte van 's-Gravenambacht werd ingenomen door deze 50 gemeten, d.i. 24,79 ha, met de aangrenzende 79 ha van de graaf – dit laatste was immers volgens het charter van 1328 noordwaarts van de grote schuur gelegen – dan zou deze gezamenlijke oppervlakte zich nog wel hoofdzakelijk ten noorden van de grote schuur uitgestrekt hebben, maar tevens nog tot 120 m ten zuiden daarvan. Reeds eerder stelden wij, dat de grote schuur niet aan de uiterste zuidgrens van het landgoed zou zijn gelegen. Binnen de grenzen van 's-Gravenambacht zou geen andere plaats zijn aan te wijzen, die aan genoemde omschrijving voldoet. En dat we deze sluisvliet daar moeten zoeken, waar een mogelijkheid is om uit te wateren, in het noorden dus, is zonder meer duidelijk. We menen daarom hiermede erin te zijn geslaagd de plaats van het landgoed te bepalen.

Uit deze plaatsbepaling volgt tevens, dat de sluisvliet, die aan de oostzijde de belending vormde van de 50 gemeten, op dezelfde plaats was gelegen als de Koedood later. Deze vliet was blijkbaar als natuurlijke grens de scheiding tussen het Oost- en Westambacht van Catendrecht. Dat de verdeling van dit ambacht in tweeën niet alleen een gevolg was van de uitgestrektheid daarvan, maar dat deze teweeggebracht werd door een natuurlijke grens, springt wel duidelijk in het oog, als we in aanmerking nemen het grote verschil in oppervlakte, dat tussen beide delen bestond, n.l. tegenover een grootte van 226 morgen van het Westambacht, bedroeg die van het Oostambacht $555\frac{1}{2}$ morgen (Rekenkamer van Holland 2, fol. 84). Ligt het niet voor de hand, bij het bestaan van een natuurlijke scheiding in de eerste plaats te denken aan een waterscheiding? Een waterscheiding òf een bestaande rivierarm, die het aaneenhechten van de aparte bedijkingen bemoeilijkte, òf ontstaan nà het totstandkomen van het gehele ambacht, als inbraak dus.

Reeds eerder hebben we erop gewezen dat de inpolderingen op dit eiland tot stand gebracht zijn, door kleine zelfstandige bedijkingen, omringd door buitenwater, van lieverlee groter te maken en daarna met dijken aan andere poldertjes te verbinden. Ook is bekend, dat de Hollandse graven het inpolderen met kracht bevorderden. B.v. bij het herdijken van de Zwijndrechtse Waard in 1332, toen deze waard al 10 jaar lang aan het buitenwater was blootgesteld geweest. Willem III verwierf niet alleen het land voor de

dijk en verschillende rechten in erfpacht, maar daarnaast hielp hij daadwerkelijk door het leggen van de Waaldammen voor zijn rekening te nemen. Geen kleinigheid, als we weten dat 3 of 4 dammen gelegd moesten worden door buitenwater, dat bij Heerjansdam ongeveer 200 m breed was!

Waren ook in Catendrecht de moeilijkheden zo groot, om of een doorgaande dijk te leggen, of een breuk in de bestaande dijk te dichten, dat zelfs de graaf de behulpzame hand moest bieden? We krijgen wel sterk de indruk, dat dit inderdaad het geval was, als we zien de grote bezitting van de graaf in dit ambacht, een enclave in Puttens gebied. Zowel dit land, als dat van de heer van Putten, was met de smalste zijde langs de buitendijk gelegen. Een dergelijke verkaveling wijst erop, dat de eigenaren gezamenlijk de dijk gelegd en, naar ieders aandeel in de kosten, het land verdeeld hebben. Was de hulp van de graaf nodig voor het bouwen van een sluis, om in de uitwatering te voorzien? We kunnen slechts gissen.

Over het ontstaan van de Koedood tastte men tot dusverre in het duister. Nu we weten, dat vóór de overstroming van de waard in 1373 op dezelfde plaats al een sluisvliet was gelegen, ligt de gevolgtrekking voor de hand: een doorbraak en het geheel wegslaan van de sluis, waardoor het water werd geloosd. Na 1373 stond de Koedood in open verbinding met de Oude en Nieuwe Maas, en het is bekend dat de scheepvaart tot aan het jaar 1540 daarvan gebruik gemaakt heeft (Tresling, Rondom de Binnenmaas, bladz. 77). Van lieverlee slibde het water weer dicht, en in 1580 werd het aan beide zijden afgesloten door dammen. (Archief Grondheren van Charlois No. 15).

Ook van de Riederwaard was weinig bekend, noch van het tot standkomen, noch van het juiste beloop van de dijken. Niet verwacht kon worden dat de opgraving in de polder Boudewijnhartslan land een dermate grote bijdrage zou opleveren voor verruiming van die kennis!

Het oude gehucht van 's-Gravenambacht is gedoemd te verdwijnen ten behoeve van door de gemeente Rotterdam uit te voeren havenwerken. Dan zal weer een herinnering aan de bezitting van de graaf zijn verdwenen. De polder Boudewijnhartslan land krijgt na jaren van landelijke rust een andere bestemming. Haar 500-jarig bestaan ging in 1955 onopgemerkt voorbij. Mogen deze regelen ook hierop nog even de aandacht vestigen?